

Майстер – клас

Розвиток критичного мислення на уроках історії

З досвіду роботи Тоткало С.М.,

вчителя історії

Цукуринської філії

Селидівської ЗОШ I – III ст. № 6

Селидівської міської ради

Тези виступу

Хочу сьогодні поділитися досвідом з теми: **«Розвиток критичного мислення на уроках історії» (1)**

Колеги, подивіться уважно на цей слайд. Перед вами два однакових зображення верхньої частини тулуба. Голови анатомічно однакові, але все ж є відмінність. Скажіть, будь ласка, у чому полягає ця відмінність. Правильно. Коли ми заходимо до класу – то це перша голова, коли вчитель закінчує урок – то це друга голова. Коли дитина, а в майбутньому доросла людина, отримує інформацію, то це перший варіант, а коли застосовує навички, які були розвинені впродовж життя, починаючи зі школи, то це другий варіант.

Світовий Економічний форум назвав ТОП – 10 навичок 2025 року. Серед них є навички, які допоможуть розв'язати людині проблеми – це критичне мислення та аналіз. (2)

В сучасному світі критичне мислення є дуже популярною темою і завдання вчителя, в першу чергу, не тільки давати інформацію, а навчити учня працювати з нею, шукати, верифікувати, знайомитися з нею, вчитися аналізувати, порівнювати, оцінювати, систематизувати. Необхідно дати учням певну структуру критичного мислення, навчити оцінювати якість джерел, працювати з матеріалами. (4) Для цього я завжди застосовую шість рівнів пізнання, за таксономією Блума.

За різноманітною інформацією існує Структура уроку розвитку критичного мислення (5)

Сучасна концепція НУШ передбачає обов'язковий розвиток навичок критичного мислення в учнів. На мій погляд найбільш ефективною структурою уроку є ось саме така, яку ви бачите на слайді. Структура складається з:

- Актуалізації уроку;
- Далі йде етап уроку усвідомлення змісту на щось відоме і невідоме тобто нове для нас;
- І звичайно етап закріплення або рефлексію.

В залежності від уроку ми використовуємо необхідні методи для розвитку критичного мислення.

Моя задача поділитися практичним досвідом, який накопичився впродовж багатьох років роботи. Після останніх курсів підвищення кваліфікації я залишила цю методичну тему, яка з роками стає все більш актуальною. Отже, буду переходити до частин уроку і відповідно до методів, які використовую.

Перший етап уроку з розвитку критичного мислення носить назву «Актуалізація».

(6)

Інформація, отримана на цій стадії заслуховується, записується, обговорюється. Робота ведеться зазвичай індивідуально, можливо в парах, невеликих групах.

Найпоширенішим методом, який використовується на етапі актуалізації є «Асоціації». (7)

У 5 класі, розпочинаючи тему «Козацька доба», ми маємо зібрати інформацію, якою володіють учні. Всі з дитинства чули про козаків і вони викликають різноманітні враження. Наприклад, це можна запропонувати індивідуально у зошиті або колективно. Тобто, я вважаю, що асоціація – це одна з найпростіших форм роботи, але і її можна використовувати не тільки на цьому етапі уроку, а й на інших, і також під час виконання д/з.

Наступний метод з яким легко працювати на уроці - «Довідкова мапа». Але цей метод потрібно використовувати неодноразово, щоб у учнів склалася цілісна картина про інформацію, яку вони вивчають. Наприклад, історія 6 клас. У першому семестрі вивчається історія перших цивілізацій – Єгипет, Вавилон, Персія, Індія, Китай і т.д. Під час роботи над засвоєнням нового матеріалу учні обирають маркери, які характеризують господарство, природні умови, релігію, внутрішню та зовнішню політику. Все це записується на листочках і кріпиться на дошку біля назви країни. На етапі актуалізації дуже доречно скласти мапу, розділивши дітей на малі групи, пари, а можна ще й на швидкість, та запропонувати

обов'язково пояснити свій вибір. І на останок - здійснити аналіз: що об'єднує ці держави, а що різнить. Такий вид роботи, у чистому виді, й є розвитком критичного мислення. Плюс цього методу:

- багаторазове повторення;
- учні, які з певних причин не були на уроці, швидко запам'ятовують нову інформацію;
- через складання слів маркерів дитина вчиться аналізувати, виділяти головне, пояснювати свій вибір, орієнтуватися та обробляти велику кількість інформації;
- співпрацює з однолітками.

Переходячи до другої частини уроку ми приділяємо більше часу усвідомленню змісту матеріалу. Цей етап ще називають Стадія осмислення. На нього зазвичай відводиться щонайменше 20-25 хвилин. Тому що ми працюємо тут найбільш плідно і не потрібно забувати, що на цьому етапі відбувається найголовніше – усвідомлення інформації.

Яким чином ми будемо усвідомлювати?

Критичне мислення сьогодні звелось до якихось екзотичних методів навчання і коли говорять про нього, то мають на увазі прийоми з яскравим забарвленням, легкі, веселенькі. Один із ідейних авторів критичного мислення Тяглов зауважив, що коли ідея йде у широкі маси вона спрощується і втрачає первісний зміст. Урок, який будується на розвитку критичного мислення, ніколи не відбудеться, якщо буде відсутній самий головний елемент, а саме – розв'язання проблемних задач. Сама ідея критичного мислення була створена для того, щоб навчити людей вирішувати практичні проблеми.

Якщо проблемну ситуацію на початку заняття змодельовати методично правильно, то вчитель отримує ідею, навколо якої буде обертатися весь урок. Під час розв'язання таких питань у дітей виникає стан інтелектуального утруднення. А перешкода для розвитку думки – це і є проблемна ситуація. Ми спонукаємо учнів до аналізу, синтезу, узагальнення, систематизації та інших розумових операцій.

Наступний метод графічної організації матеріалу – Кластери та Ментальні карти.

Дуже зручний і цікавий метод, але знов таки, учнів потрібно навчити складати кластери. (13). Його теж можна використовувати на всіх етапах уроку. Наведу приклади: Можна зробити заготовки на окремих аркушах і працювати у групах, а потім зібрати це все разом. Можна виконувати загальний на дошці. Але інформацію, яку потрібно внести до

кластера чи ментальної карти, необхідно знайти, систематизувати, узагальнити і розмістити у зазначеному місці. Для цього використовуються підручник, довідкова інформація, перегляд відео фрагментів. Кластер повинен бути різнокольоровим, він містить мінімум інформації, але найнеобхіднішої, зручний для повторення. Графічні роботи та ще й виконані самостійно сучасне покоління дітей запам'ятовує найкраще. Обов'язково потрібно використовувати різні кольори.

Переходимо з вами до третьої частини уроку, це етап рефлексії. Час творчої переробки, аналізу, інтерпретації вивченого матеріалу. Необхідно з'ясувати, що ж учні запам'ятали, на що потрібно звернути увагу і чи залишилися нерозв'язаними якісь питання. На цьому етапі уроку я б запропонувала метод «Портретна галерея», «Довідкова мапа», вправу «Займи позицію».

Я хочу розповісти про роботу з флеш – картками. Універсальна річ. Можна використовувати на будь – якому етапі уроку. Все залежить від вчителя, як від вибудовує урок.

Картки мають дві сторони. На лицевій стороні позначено термін, дата, портрет діяча, пам'ятка культури, мапа і т.д. На зворотній частині – підказка. У мене є декілька комплектів для роботи у парах, групах чи індивідуально. Зазвичай, я додаю до нового матеріалу вже відомі факти, які вивчалися на попередніх уроках і які є важливими для даної теми або курсу. Діти отримують завдання, можна і на швидкість. (16)

Наприклад,

- розташуйте в хронологічній послідовності періоди стародавньої історії людства. Доповніть подіями, які характеризують даний період.
- проаналізуйте інформацію. Виключте зайве. Структуруйте в хронологічній послідовності історичну подію.

Також, наприкінці уроку учням необхідно поставити запитання, які допоможуть підбити підсумок та проаналізувати **ставлення** учня до того періоду історії, який вивчався.

Підсумовуючи хочу сказати, що зараз є велика кількість методів та прийомів. Діти від природи дуже допитливі і прагнуть пізнавати світ, здатні розмірковувати над серйозними питаннями, можуть висувати оригінальні ідеї, тому в нас, учителів, особливе завдання.

Незалежно який предмет ми викладаємо, учитель повинен бути помічником і стимулювати учня.